

Gwariant cyhoeddus cynaliadwy: Y dewis rhwng cyffredinoliaeth a thargedu

Sarah Hatherley

Mae polisi cymdeithasol wastad wedi golygu bod angen dewis ai 'cyffredinoliaeth' neu ddethol drwy 'dargedu' fydd yr egwyddorion craidd y tu ôl i ddarpariaeth gymdeithasol. Pan fydd arian ar gael, mae gwasanaethau cyffredinol wedi cael eu ffafrio yng Nghymru, lle bo hynny'n bosibl. Ond yn ystod cyfnod o gyni ariannol, a yw agwedd o'r fath yn gynaliadwy?

Yr agenda cyfiawnder cymdeithasol

Ers datganoli, mae Llywodraethau olynol Cymru wedi creu fframwaith polisi nodedig sydd wedi'i seilio ar yr egwyddorion o gydraddoldeb a chyffredinoliaeth wrth ddarparu gwasanaethau cyhoeddus.

Cyfle cyfartal

Mae Adran 120 o *Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006* yn ei gwneud yn ofynnol bod y Cynulliad Cenedlaethol yn sicrhau bod ei swyddogaethau'n cael eu cyflawni gan roi sylw dyledus i 'gyfle cyfartal i bawb'. Mae'r gofynion cyfreithiol yn y cyd-destun Cymreig yn ehangach na'r rhai yn y rhan fwyaf o rannau eraill y Deyrnas Unedig. Yn hytrach na thrin pawb yr un fath er mwyn sicrhau na wahaniaethir yn erbyn neb, mae egwyddorion cydraddoldeb yn fwy na hynny-mae'n ymwneud â sicrhau y gall pobl gael yr un mynediad cyfartal at wasanaethau.

Gyda hyn yn gefndir, mae ffordd benodol o roi sylw i gyfiawnder cymdeithasol wedi'i datblygu, a honno wedi'i seilio ar yr egwyddor o gyffredinoliaeth gynyddol.

Cyffredinoliaeth gynyddol

Mae'n ymddangos bod y cysyniad o wasanaethau cymorth a gwasanaethau datblygu sy'n agored i bawb, gyda gwell mynediad i'r rheini sydd angen cymorth arbennig neu

gymorth wedi'i dargedu, wedi cael cryn gefnogaeth ar draws y sbectrwm gwleidyddol yng Nghymru. Cafodd hyn ei adlewyrchu yn ymrwymadau Cymru'n Un y glymblaid flaenorol rhwng Llafur a Phlaid Cymru.

Ymrwymadau Cymru'n Un:

- brechwast am ddim yn yr ysgol, a llaeth am ddim i'r plant ieuengaf ;
- presgripsiynau am ddim i bawb;
- teithio ar fysiau am ddim ar gyfer pensiynwyr a phobl anabl a'u gofalwyr ;
- mynediad am ddim i amgueddfeydd ac orielau ar gyfer holl ddinasyddion Cymru;
- nofio am ddim ar gyfer pob plentyn ar benwythnosau ac yn ystod gwyliau ysgol.

Mae'r cysyniad o 'gyffredinoliaeth gynyddol' yn deillio o'r syniad y gellir cyflawni cyfiawnder cymdeithasol drwy gydraddoldeb o ran mynediad at gyfleoedd a gwasanaethau o safon uchel. Mae'r cysyniad wedi'i seilio ar yr egwyddor bod gennym oll yr un hawliau sydd, cyn belled ag y mae'n bosibl, am ddim i'w harfer. Mae'r elfen gynyddol o gyffredinoliaeth yn ymddangos wrth ddarparu cymorth ychwanegol i'r sawl sydd â'r angen mwyaf, y tu hwnt i'r polisi cyffredinol.

Cyffredinoliaeth gynyddol

Mae gwasanaethau sydd wedi'u neilltuo ar gyfer pobl dlawd yn dirywio'n gyflym i fod yn wasanaethau gwael. Diben cyffredinoliaeth gynyddol yw darparu gwasanaethau safonol i bawb, gyda gwasanaethau arbennig ychwanegol ar gyfer y grwpiau mwyaf ymylol. Mae ymyriad cynnar yn nodweddiadol ohoni, sydd felly'n sicrhau bod costau darparu gwasanaethau arbenigol ar gyfer pobl sydd ag anghenion difrifol yn llai yn y tymor hwy.

Ystyrir bod gwasanaethau cyffredinol yn hybu dinasyddiaeth, cyfiawnder cymdeithasol a chydlyniad cymunedol drwy sicrhau nad yw grwpiau arbennig o bobl sydd ag anghenion penodol yn cael eu gwthio i'r cyrion, a'u bod yn gallu rhannu eu profiadau a theimlo'n rhan o'r brif ffrwd. Nid yw'r dewis rhwng cyffredinoliaeth a thargeddu felly'n seiliedig yn unig ar y dyraniad gorau o adnoddau cyfyngedig. Mae'n gofyn am rwymedigaeth gyffredinol, yn ogystal â chyfres o hawliau cyffredinol, drwy sicrhau bod cyfiawnder cymdeithasol yn fater i bawb.

Fodd bynnag, os yw cyffredinoliaeth yn darparu cymaint o werth am arian, pam mae gwasanaethau cyffredinol mor fregus yn ystod cyfnodau o gyfyngiadau ariannol?

Goblygiadau cyllidebol targedu

Yn aml, defnyddir cyd-destun adnoddau cyllidebol sy'n culhau fel dadl o blaid targedu. Y dybiaeth arferol yw bod y swm sy'n cael ei wario ar wasanaethau cymorth a datblygu yn aros yr un peth ar ôl cyflwyno targedu llym, a bod y grwpiau sy'n cael eu targedu felly'n cael mwy. Fodd bynnag, mae llawer o sylwebyddion cymdeithasol yn dadlau bod y rhan fwyaf o enghreifftiau o dargedu'n arwain at gyllidebau

llai ar gyfer tlodi a lles, felly'r ymateb i gynnydd mewn anghenion rhai grwpiau yw gostyngiad yn yr adnoddau sydd ar gael ar eu cyfer.

Felly, a yw rhoi mwy i'r tlawd mewn gwirionedd yn golygu bod llai ar gael ar eu cyfer? Os felly, sut y bydd y Llywodraeth newydd yn pennu lefelau gwariant cymdeithasol pan fo'r rhagolygon ar gyfer gwariant cyhoeddus dros y blynyddoedd nesaf mor ddrwg?

Targeddu

Gellir defnyddio targedu fel modd o lefelu dosraniad incwm ac fel dull gweinyddol o gyrraedd grwpiau mewn cymdeithas sydd ag incwm o dan lefel ddiffiniedig.

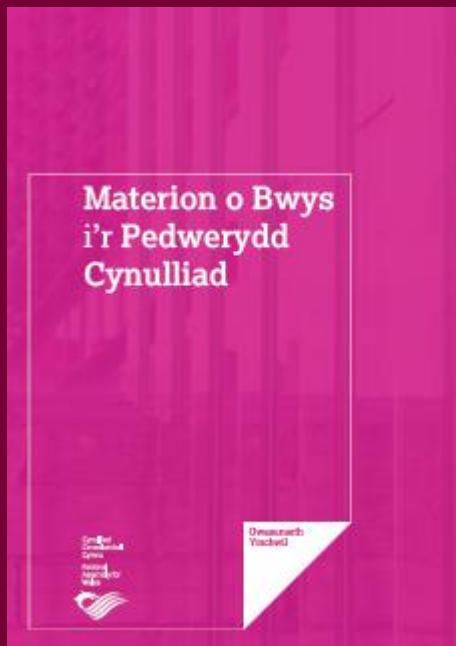
Y ddadl o blaid targedu

Mae cyfyngiad cyllidol wedi bod yn sail i'r ddadl o blaid targedu oherwydd ei fod yn awdurdodi'r farn bod targedu adnoddau at y tlawd yn hanfodol er mwyn gwella effaith a chost-efeithiolrwydd gwariant ac ymyriadau cyhoeddus. Caiff adnoddau cyhoeddus eu sianelu at y sawl sydd â'r angen mwyaf amdanynt. Mae newidiadau demograffig a diweithdra eang yn amlygu'r cyfyngiadau cyllidol ar ddarpariaeth gyffredinol. Hefyd, mae'r ddadl gyfredol ar y dewis rhwng cyffredinoliaeth a thargedu'n canolbwyntio ar y syniad o aiddosbarthu; hynny yw, mae modd honni nad yw cyffredinoliaeth yn golygu aiddosbarthu.

Strategaeth y dyfodol ar gyfer cydraddoldeb

Ar adeg pan fo cyllidebau'n dynn, mae'n anochel y bydd yn rhaid i'r Llywodraeth newydd ystyried sut y bydd yn hyrwyddo cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol. A fydd yn dilyn polisïau sydd wedi'u seilio ar gyffredinoliaeth ynteu'n dibynnu ar brofion modd a ffurfiau eraill o ddethol i sicrhau arbedion cost i'r Llywodraeth, a hynny heb effeithio ar gostau cymdeithasol ehangach?

Erthygl o gyhoeddiad gan y Gwasanaeth Ymchwil



Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad

Mae'r ddogfen hon wedi cael ei pharatoi'n arbennig ar gyfer Aelodau'r Cynulliad gan y Gwasanaeth Ymchwil. Mae'n trafod rhai o'r pynciau hynny sy'n debygol o fod o bwys i Aelodau yn ystod y Pedwerydd Cynulliad.

Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad

Am rhagor o gyhoeddiadau, gweler **ein tudalennau ar wefan y Cynulliad**.
www.cynulliadcymru.org/bus-assembly-publications-research.htm

Y Gwasanaeth Ymchwil
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

E-bost: **Research.Service@wales.gov.uk**
Twitter: **[@YmchwilCCC](https://twitter.com/YmchwilCCC)**